

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ.

Цијена

За ЦРНУ ГОРУ на годину 4
фор., на по године 2 фор.За АУСТРО-УГАРСКУ БОС-
НУ и ХЕРЦЕГОВИНУ на год.
6 фор., на по год. 3 фор.За све остале земље годишње
20 фран. у злату, на по године
10 фран. у злату.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата плаћа се поштом или
уручнице непосредно админи-
страцији „Гласа Црногорца“ на
Цетиње, а коме је наручио, г.
Петру Рамадановићу, к. ц. аген-
ту у Котор. Доплате се плаћају
уручнице. Рукописи се не вра-
ћају.

За огласе плаћа се: за сваку
ријеч или за број од пет рече-
ра по 2 новчића за први пут, а
за сваки даљи пут по 1 новчић.

ДВОРСKE И ДИПЛОМАТСКЕ ВЈЕСТИ.

Њ. Кр. В. Господар пошао је у четвртак на Крушевац. У пратњи Њ. Кр. Височанства налази се изванредни посланик Њ. В. Краља Александра, г. пуковник Васић.

Њ. В. Књаз Мирко отпутовао је у прошли петак у Италију.

Г. барон Макио аустро-угарски министар-резидент, повратио се са свог допуста. Госпођа бароница која је од дуже времена тешко боловала, остала је у Абацији на лијечењу. Са задовољством дознајемо, да је стање госпође баронице сада задовољавајуће и надамо се, да ће нам се брзо и она у потпуном здрављу повратити.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 19 априла

Изборна борба у Француској довршена је и свршила се, као што се могло предвидјети, побједом републиканске странке. У почетку изборног покрета националисте су говорили изборницима: не питајте ко је политичког увјерења кандидат, не истражујте, да ли је социјалиста или бонапартиста. Већ само једно га питајте, да ли пристаје уз Валдек-Русоа или је против њега, па гласујте само за оне, који су противници Валдек-Русоа! Још неколико дана пред избор покушали су они, да испале свој посљедњи и најтежи метак против владе и републике једном мановром, којој је била цијел да подгрије стару Драјфусову аферу и да компромитује владу Валдек-Русоа. Пресједник националистичке лиге, Жил Леметр, држао је на бирачком збору овај говор:

„Тврдим, да је 8 септембра 1899., уочи изрицања пресуде у Рену, Валдек Русо преклињао генерала Галифета, да се окопи на судије војног суда, па је генерал био принуђен, да упути министру пресједнику Валдек Русоу писмо, које остаје као историјски докуменат. У том писму изјављује генерал Галифе, да би намјера кабинета, да уништи војно правосудје грађанским судом, било беспримјерно изазивање, а уз то не би имало никаквог успеха.“ Галифе пише: „Неизбјежну осуду Драјфуса нарочито ће нападати иностранство, а у случају, да министарство не буде хтјело признати потврђење прве пресуде војног суда, видјела бисмо на једној страни војску, земљу и законодавство, а на другој министарство, Драјфусовце и иностранство.“ Најзад је Галифе пријетио, да ће дати оставку, ако се не поштују војне судије. Са тих равлога морао је Валдек Русо изабрати помиловање Драјфуса, као срестно за измирење.

Садржином овога писма користе се националистички и клерикални противници министарства, да представе, како Валдек-Русоа окривљује његов сопствени војни министар, да је на челу владе, која је Француску продала иностранству. То откриће експлоатисали су националисте сад ва изборе.

На ту подвалу националисте одговорно је међутим одмах генерал Галифе. Он не пориче истинитост писма, које износи Жил Леметр, али је извао овакву изјаву:

„Ја одлучно одбијам да будем тужилац против министарства, чији сам члан био. Изјављујем да сам солидаран са свим његовим дјелима до дана, кад сам се повукао у пензију. Ја сам у кабинет ступио једино под погодбом, да се смијем поклонити пресуди судије војног суда, па ма како гласило њихово ријешење. Ту дужност сам испунио најтачније. Моја заповијест војсци: „Афера је завршена“ служи ва доказ томе. Додајем још, да нијесам никоме повјерио задаћу, да ме измињава. Ја задржавам ту задаћу за себе лично. Генерал Галифе.“

Ова ова мановра ипак није могла националистима, јер Француска је сита не само Драјфусове, него и свију осталих афера, које клерикалци и монархисте инсценирају вавда са великом вјештином. Политичка атмосфера у Француској није данас никакво повољна за националисте; народ вјерује, да република хоће мира а и народ га хоће, а старе фраве о реваншу већ су давно умукле испред реалних потреба живота. И нема сумње, да је трећа република имала и у спољној политици више успјеха, него иједна владавина у Француској у деветнајестом вијеку послије Наполеона I. То је учврстило републиканску владу, а данас нити има у самој земљи већине против ње, нити има ко у иностранству разлога, да жели радикалне унутрашње промјене у Француској, ил чак да се још за то заузме. Углед републиканске владе, а нарочито садањег кабинета, могао би поколебати једино какав крупни неуспјех у спољној политици, јер је у томе француски народ веома осјетљив. Али ма да су националисте у свом великом патриотизму вољни да прибаве какав неуспјех влади, као на штету земље, прилике за то нијесу никакво погодне и тако се могло држати као извјесно — као што се је у ствари и догодило — да ће на изборима побједити влада.

ПИТАЊЕ О ПОСВЕЋЕЊУ МИТРОПОЛИТА ФИРМИЛИЈАНА.

Вијест о евентуалном брзом посвећењу изабраног скопљанског митрополита г. Фирмилијана, колико је обрадовала сваког Србина, толико је узнемирила и ускумепала нашу браћу Бугаре. Зборови се држе на сваку страну у Бугарској, протести се шаљу, пријетње у званичним и незваничним новинама одјекују. најљући и најгорченији политички противници сложни су и раде заједнички на томе, да се ово посвећење не изврши.

Нигдје у Јевропи овај бугарски покрет не налази на симпатије и одобравања. Јевропско јавно мишљење није на страни Бугара, која се боре против једне праведне ствари. У великој се забуни налазе Бугари, кад тврде да у скопљанској епархији живи само бугарско становништво, те да се према томе за митрополита у тој епархији не смије посветити Србин. Данас се већ поуздамо зна,

куда и како је подијељен српски и бугарски елемент у Македонији, па о томе не може бити више сумње, да је велики дио православног народа у скопљанској епархији чисто српски народ, који се осјећа Србином као и ми.

Црна Гора и Србија, као православне државе, чији је народ још и једне крви са оним православним народом у скопљанској епархији, који сад жудно очекује посвећење Фирмилијаново, а стојећи вавда сложни на бранику повријеђених или угрожених српских осјећаја — што се је и недавно у светојеронимском питању најљепше засвједочило, — примиле су и питање о посвећењу митрополита Фирмилијана као заједничко и преко својих посланика у Цариграду учиниле су код Султана заједнички корак у тој ствари. И ако о томе нема још никаквог одлучног ријешења, ипак, знајући да се налазимо на исправном и праведном путу, уздамо се у помоћ Русије, уздамо у Патријаршију, уздамо у Султана, да ће оправдани захтјеви и жеље православног српског народа у скопљанској епархији брзо бити уважене, јер то што тражимо, није српски шовинизам, с којим нас браћа Бугари коре, већ потпуно основано и несумњиво српско право.

О заједничкој акцији Црне Горе и Србије у Цариграду у питању посвећења Фирмилијановог, београдски „Дневник“ на уводном мјесту доноси ово:

У посљедње вријеме извјестан дио стране штампе имао је неког великог рачуна да тврди како је српско-црногорска заједница само једна велика илузија. Нарочито од вјеридбе Књажевића Мирка инспиратори тога дијела штампе мислили су да имају и одвише материјала да поткријепе та своја тврђења и до краја пред свијетом утврде, како су Србија и Црна Гора раздвојене једна од друге, како међ њима нема оних сестринских веза, о којима тако ватрено пријећују српски патриоти.

Али, истинско стање ствари сасвим другачије говори. Ово утјерује у лажа тенденциозна тврђења, скупљена у познатој политичкој кујни, према Српству вавда непријатељски расположеној.

Најновија телеграмска вијест из Цариграда, коју смо и ми јуче нашим читаоцима саопштили о томе, да су српски посланик Грујић и црногорски посланик Бакић учинили у Једној заједнички корак у питању о хиротонисању изабраног скопског митрополита Фирмилијана, несумњиво ће најбоље показати колико су лажни ови гласови у иностранјој штампи, који су до скоро тврдили о неким несугласицама између Србије и Црне Горе. Кад, дакле, ти лажљиви представници јавне ријечи нијесу хтјели да умукну пред нашим одрицањем онога што су они тврдили, свакојак ће умукнути сад пред несумњивим фактима, која и одвише боду у очи.

Уосталом, паметан свијет није се много ни обзирао на тенденциозна тврђења бечких и пештајтких Јевреја. Посљедња година дана и сувише је била обилна кампањом, коју су они против Србије и Српства водили, да би се могло без икакве оградe примити оно што су они у посљедње вријеме и о Србији и Црној Гори писали. А кад се још има на уму, да се све, али апсолутно све, што су они до сада о Србији и Српском Краљевском Дому говорили и писали, показало као сушта лажа, онда је врло разумљиво што је и са сувише великом резервом чак и добро необавјештени свијет примао и горња њихова тврђења о односима међу Србијом и Црном Гором. Колико је та резерва била умјесна и оправдана показује најбоље поменути заједнички корак српског и црногорског посланика, који ми с радом биљежимо као нов доказ праве и једино кописне политике, како за Србију и Црну Гору, тако и за цијело Српство.

РУСКИ НОВИ МИНИСТРИ.

Овијех дана догодило су се у Русији важне промјене у највишим владиним круговима. Сенатор фон Плеве именован је на мјесто покојног Сипјагина министром унутрашњих послова, а помоћник министра просвјете Зенгер, постављен је на мјесто досадашњег министра Вановског, за управитеља министарства просвјете.

Вјачеслав Константиновић Плеве је рођен 1848 г., и пошто је свршио правни факултет у Москви, он је ту ступио и у државну службу, добивши мјесто у једном тамошњем суду. Он је брзо напредовао, а нарочито се одликовао у Варшави, гдје је као први државни тужилац при тамошњем криминалном суду строго пазио на све оне, који су били или могли бити опасни по тамошњи ред. Због тога је унапређен и премјештен у Петроград.

Као прокурор криминалног суда у Петрограду, он је цару Александру II лично подносио рапорте. Цар га је поставио за шефа одјељења државне полиције и за члана оне комисије, чија је дужност била да пронађе најпогодније мјере за одржавање мира и реда у Русији. На томе положају остао је Плеве до 1884 г., када га је цар Александар III, унапредивши га за сенатора, поставио и за помоћника министра унутрашњих дјела. Њему приписују, да је израдио оне чувене одредбе о плејству у источним провинцијама, о Јеврејима и разним колонистама у Русији. Год. 1894 он је именован за шефа онога одјељења Државног Савјета, којем је дужност да ради на кодификацији. Тек прошле године постављен је за државног секретара за Финску, и као такав помагао је оштро држање генерала Бобрјикова.

Друга важна промјена догодила се — као што горе поменуто — у министарству просвјете. Царским указом, уважена је оставка Вановског за помоћника министра просвјете, и то из здравствених побуда, и изјављена му је искрена захвалност на томе, што се је, поред своје дубоке старости, био примио тога тешкога положаја. Истим указом задржавају се Вановском сва остала достојанства, а именован је управитељем министарства просвјете помоћник Зенгер.

Царев генерални ађутант, генерал Вановски рођен је 12 октобра 1822 год., има му дакле 80 година. Пуних 16 година био је послје генерала Миљутина министар рата, те је уз припомоћ генерала Обручева реорганизовао руску војску. Тек прошле године примио се дужности министра просвјете.

Нови управитељ министарства просвјете у Русији, Григорије Едуардовић Зенгер, родио се 13 марта 1853 г. у Новгородској губернији. Свршивши Пажевски корпус, доцније испит зрелости римске гимназије, ступио на петроградски универзитет и изађе кандидатом историјско-филолошког факултета и одма постане гимназијским наставником класичких језика. Затим буде изабран да се спрема за универзитетску катедру римске литературе. Иза овога послат је био у Берлин, да слуша лекције ајменитих професора, послје чега, вративши се у Русију, заузме катедру свеопште историје у Њежинском историјско-филолошком институту, гдје је и поднио конференцију разрађену тему из римске епиграфике: „Епиграфске прилике“ — ушљед чега га изабери да врши дужност екстраординарног професора. Овдје је он службовао 8 година, и у исто вријеме вршио дужност библиотекар и секретара конференције. Ишао је и у Рим, занимајући се у Ватиканској и другим библиотекарима, упоређујући списе радова неких римских писаца, док најпослије 1884 год. издржа испит на Универзитету Св. Владимира са степеном магистра римске литературе. Од 1885 год. па све до прошле године служио је у Варшави и њеном округу, а тада буде назначен за помоћника Министра Просвјете.

Као професор, г. Зенгер био је одвек популарна личност. На његове јавне лекције публика се махом гомилала, да га чује. Био је и ректором варшавског универзитета, од које је дужности сам оставио. Покојни Н. Н. Богољезов, министар просвјете, позове га 1900 год. у Петроград и одреди га у комисију за реорганизацију средњих школа, гдје је он примао живо

учаšће и разрадио неколико пројеката. Иза овога он је у својству управитеља варшавског ученог округа, гдје је доказао, да је енергичан, пажљив и примјерни администратор, као и анализа руске државне зајаве. Тамо је он засновао приватне учевне заводе, женске гимназије, низ паралелних класа и знатан број народних школа.

Г. Зенгер познат је као научњак, чувени латиниста и ријетки познавалац класичког свијета. Написао је више дјела, већином из те области, а владајући перфектно латинским језиком, обукао је у књижевним стиховима неке производе Пушкина, Лермонтова, Мајкова и т. д. — Кас помоћник, друг пок. Министра Богољубова, он му је помагао у питањима виших учених завода, и ради јачег изучавања потреба истих, лично је обишао универзитетске градове централних губернија.

НАРОДНО-ЦРКВЕНИ САБОР У КАРЛОВЦИМА.

Сазивом овог сабора за 8 јуна о. г. испуњена је давнашња жеља српског народа с оне стране Саве и Дунава. Многи народни послови стојали су несвршени због тога, што се сабор већ тлико година није састајао. Сад кад је сазивање сабора свршена ствар, српске политичке странке у Војводини и Хрватској почеле су најживље спремати се за изборну борбу. Главни органи тих странака позивају народ, да гласују за њихове кандидате. „Застава“ орган радикалне странке, каже, да је победа народне ствари у победи радикалних кандидата и да би сваки друштво резултат избора за сабор био пораз народне ствари.

Српска самостална странка у Хрватској, којој је орган „Србобран“, одржала је 12 марта о. г. своју конференцију у Загребу, те утврдила свој автономни програм, који се из девет тачака састоји. По том програму српска ће самостална странка тражити на сабору најстрожију законитост, највећи ред у автономном животу, једном ријечи, она обећава да ће једино у корист цркве, школе и осталих автономних установа радити.

Српска народна слободоумна странка (либерална), чији је орган „Браник“, држала је у прошли уторак своју страначку конференцију у Новом Саду. Конференција је преко сваког очекивања врло добро заступљена била. Нарочито свештенички елемент био је многобројан.

Српска народна слободоумна странка утврдила је том приликом свој автономни програм, те у главном обећава да ће стајати у погледу народно-црквене автономije у свему на становишту, које је објележила српска народна странка у својим одлукама донесеним на бирачким изборима у Новом Саду 9 јула 1872. и у Сабору 15 јуна 1885 године; да ће је и од сад руководити она начела, која су нашла израза свога у досад донесеним и потврђеним уредбама саборским, и у раду српске народне странке од године 1870. па до данас.

„Браник“ доноси одлуке са оба та збора, које представљају програм либералне странке и које овако гласе:

Л И С Т А К.

ПИТАЊЕ СВЕТОЈЕРОНИМСКОГ ЗАВОДА У РИМУ ПРЕД СУДОМ КРАЉЕВИНЕ.

(Свршетак.)

Овдје се подиже примједба, да не буде наш законодавац учинио панимку горњем начелу. И рађа се сумња на очиглед одредбе чланка 8 Краљевске одлуке 1 децембра 1870, којом је протегнута снага закона од 3 августа 1862 на добротворне заводе у Риму, јер се ту вели: „Ништа није ту промијењено односно добротворних завода, одређених на корист странаца“. Ова одредба ленимиме наравн доводи до мисли, да, док се закон од 1862 протеже на римску провинцију у свима осталим одредбама, искључује добротворне установе у Риму у корист странаца; тако да, док за сличне установе по осталој Италији постоји закон италијански, у границама римског вемљништа остаје status quo ante.

Питање је, да ли тај чланак има још снаге последице закона 17 јула 1890 о добротворним установама. И овдје јуриспруденција нам не спушта никакве свјетлости нити аутентичне интерпретације закона од 1890. У претходним радњама тог закона не налази се ни ријечи, која бп сумњу раширала, и сам изјавитељ вели, да је одбор камаре најмјерно прећутао чланак 8 споменутог декрета, и оставио јуриспруденцију да суди.

И ми, у дужности да уао разријешимо, који су законодавци оставили неразријешен, нећемо се заустављати на мњење којег пица, који сматра још у животу више речени чланак, јер поштовање према

Одлуке првог збора гласе:

1. Заступати, бранити и у слободној правци ширити самосталност српског народа у црквено-просвјетним и фундационим стварима, које овамо спадају.

2. Сматрати српски црквено-народни сабор као главни орган те самосталности. И према томе настојавати, да се народни сабор тако образује, да буде прави израз те народне самосталности у своме кругу радње, без повреде права врховног државног надзора.

3. Самостално располагање црквено народним добрима, за црквено-просвјетне циљеве, и установљење дотичних органа за управу, руковање и контролу.

4. Одржати вјероисповједни и народни значај, народних основних школа.

5. Заступати право српског народа да самостално и слободно бира митрополита. Према томе избор митрополита предузети само онда, кад се та слобода избора установи и ујемчи.

Одлуке другог збора ове су:

На позив за општи сабор, што је поводом сазива српског народно-црквеног сабора управљен на бираче српске народне слободоумне странке и све друге сународнике из цјелокупне карловачке митрополије, који се с њоме у погледу автономije слажу, сакупљени Срби бирачи за народно-црквени сабор на своме великом сабору одржаном у Сабору на Видовдан 1885. одлучују:

1. Да ће заступати, бранити и свагда чисто и неокрњено одржавати народно-црквеној автономiji, која је српском народу ујемчена и осигурана државним законима (1790—91: XXV, XXVII, 1848: XX, 1869: IX, зак. чл.) и краљевским привилегијама, што овим законима за подлогу служе, и која у срп. црквеном сабору као највишем автономном органу свога израза налазе, наиме пак, да ће заступати право српског народа на слободан избор митрополита, и право на потпуно самостално и независно уређење одношаја цркве, школе и фундација, које стоје под руковањем сабора.

2. Према томе, видећи и осјећајући с дубоким болом, да је од сабора г. 1879 до данас, цио наш автономни живот на штету цркве и народа у изнишн стање доведен: очекују, да ће српски народно-црквени сабор, који је за 1 септембар у Карловце сазван, свим законитим средствима, што му сама автономija на расположење ставља, настати да се свака повреда автономije, па и повреда права на слободан избор митрополита на умирење српског народа отклони.

3. Да ће очувати, односно повратити вјероисповједни и народни значај основних школа народних.

4. Да ће настојати да се положај српског свештенства и учитељства како морално тако и материјално подигне и унапреди.

5. Да ће радити на томе, да се у сваком изборном срезу изберу само такви народни заступници који потпуно усвајају овдје изложена начела и жеље, и који својом личношћу дају јемства, да ће све то најохотније заступати.

Као што видимо, свака је странка изашла пред народ са својим програмом. Сад је пак на народу ред, да он одлучи,

мњењу учених не значи поштовање према закону, кад је смјело али убијено наше ујерење противно. И продирући у логички разлог оног ћутања законодавца о питању нашем, тврдимо, баш за то, што је ћутање било намјерно, да је било логичко и оправдано. Није доста, да се обзиром на оно старо начело „ubi voluit dixit, ubi noluit tacuit“, цитирају чланци 90 и 91 закона 1890, да се отуда изведе, кад је овај закон хитно протегнути своје одребе на добротворне установе, које нијесу биле подложне закону од г. 1862, да није то изрично изјавио. Јер гдје се тикало закона, речено је изрично; али баш овдје, гдје се тикало једног декрета, који је био издан у изванредним приликама, и није имао већ разлога да постоји, у доба када је нови закон дошао да уреди добротворне установе по свој краљевини, није било потребито изрично говорити, да се не упада у измишљоту. Ово схваћање у осталом оправдава јасно и гола ријеч поменутих чланова.

Укидање онога декрета законодавац је прећутао из опортунитета. Јер нови закон, који је донесен да уреди све јавно добротворство, у чланку 103 изрично утврђује: „Укида се свака законска одредба противна овој“ — одакле слиједи, да је укидан декрет од г. 1870 и дотична одредба у чланку 8, који се тикао добротворних установа, које се уређују новим општим новим законом по свој Краљевини. Да се је прекрело укидање чланка 8, осим измишљотичности, коју треба избежавати у закону, шташе се упасти у неопортуност расправа и препрака, када судић већ наоди у опшћим правним начелима, у историјском постанку декрета, као и у духу и слову новог закона његово укидање. И да је законодавац друштво мислио, не би могао изоставити јасну одредбу, која шташе бити панимка чланку 103 истог закона.

на коју ће страну? Данас се лакоко јом не може знати. Која ће од ових трију странака најјаче на сабору заступљена бити; то ће нам тек избори казати.

Нама се чини, да се овој политичкој борби и неслози међу нашој браћом преко Саве нико више не радује него њихов заједнички непријатељ, који не гради никакве разлике између њих и према коме они, кад су развојени, не могу бити толико јаки и енергични, колико су у међусобној партијској борби. Колико би боље и за сигуран успјех народне ствари одлучније било, кад би тамошње Српство у борби против заједничког непријатеља, кад би овај кренуо да крњи народне привилегије, које Србима осигуравају само стаалан живот, вазда представљало једну јаку и нераздвојну цјелину!

НАРОДНО ЗДРАВЉЕ.

Смилујте се на дјецу!

Једна ријеч родитељима, васпитачима и пријатељима подмлатка.

Гдје се год окренемо видимо да се подижу нове школе и са своју страна чују се узвици: дижите школе! Лекар и природњаци, у ујерењу да је тјелесно здравље темељ и услов развијања здравога ума и здраве душе, пољедних су година подigli школску хигијену на степен читаве једне специјалне науке. Добротина друштва већ почињу да се такмиче подижући „џачке трпезе“ како би и сиромашни ђаци дошли до боље и здравије хране. А шта се тек не чини за своју рођену дјецу! Сваки жели да их оснажи и наоружа тако, како би могли да однесу побједу у борби са својим рођеним страстима и спољним непријатељским силама.

Али, на жалост, сједственост у радњи није и још обичнајна врлина човјекова. Зар би иначе могли они, којима тако јако лежи на срцу бољитак нашег подмлатка, да равнодушно гледају, како се дјеца излажу опасностима, које пријете да осујете све поднесене жртве, сав труд и цијело старање око њих. Ни најмање се не устезамо да ову недоследност пребацимо, која даје повода младежи да пију алкохолска пића — изазив савјесно основане лекарске прописе — или који са свом силом која им стоји на расположењу, не сузбијају ружну навику пијења, која код младежи почиње да се одомаћује. Ми их морамо окривљивати и сматрати да они — свакојак можда и не сањајући ову тежину свог поступка — срећу и бољитак идућих покољења доводе у велику опасност.

Сви лекари сложни су у мишљењу: да здравој дјечи алкохолна пића ништа не користе већ шта више могу да шкоде тиме, што порађају нервозност и слабе отпорну снагу против болести. Новији природњаци и лекари доказали су тачним покушајима, да сразмјерно мале дозе алкохола рђаво утичу на живце а нарочито у младом тијелу.

Како велике поремећаје могу и мале количине алкохола да произведу, показује сљедећи покушај, који је прављен под надзором професора Деме-а, чувеног дјечијег лекара у Берну. Два оца породице, који су до тада мислили, да вино јача умну

снагу дјечију, најбрије су више школске дјеце, која су била стара 10 до 15 година, држали читаве мјесеце сасвим апстинентно и доцније давали им умјерене количине алкохола (1/4 чаше лакога вина код млађих, 1/2 код старијих за ручик и вечеру с водом помијешаном). Крајњи резултат био је овај: да су дјеца за оно вријеме, кад су пила вина, била сањивија, непажљивија, у краткој нервознија, но за вријеме потпуно апстиненције Они родитељи, а има их таквих, који мисле да морају дати дјечи својој по мало да пију вина с тога „што морају много да уче“ нека виде из овога примјера како раде неупутно. С тога проф. Потнагел у Бечу ни мало не претјерује кад са најопштријим ријечима куди давање алкохолских пића дјечи, говорећи како се данас тим прије морају дјеца потпуно уздржавати од алкохола, што модерно васпитање већ по себи одвише рано буди и држи живчани систем.

Ми имамо ујерења од многих лекара из разних културних земаља, по којима редовна употреба баш и малих количина алкохолских напитака код дјеце изазива поремећаје у варењу, обољење жедутца и јетре, падавицу и т. д. и да се тиме у опште стаје на пут растењу и тјелесном развићу.

Површни и равнотжни људи обично овако одговарају на ове напомене: „мало је мало, а ја мојој дјечи не дајем никак много и једна мала чаша мастике, пива или доброг вина сигурно не може штетити здравом дјетету“. Многи људи, кад је ријеч о алкохолу, мисле само на ракију. И у мастици има алкохола и то 4—6%. У лаком пиву имамо 7—8%, у пиву 4—5%. У малаги има 20 и више алкохола а толико има и у већини ликера. Обична ракија састоји се обично из половине алкохола; рум и коњак имају у себи 60—70% алкохола. А он је исто рђав друг па ма у коме се пићу налазио. Нема никакве сумње да је алкохол у сваком облику, па чак и као лако пиво или вино, отров по здраво дјетету. Он му шкоди већ с тога, што „му убије укус младежи, овог најважнијег дјечијег хранива.“

Али шта разумијеш ти под ријечи „много“? Гдје престаје код дјетета умјерена употреба пића и почиње неумјерена? Па отприлике кад дјеца не могу правилно да мисле, кад нпр. нијесу у стању да ријеше какав тежак задатак из рачуна“. Свакојак онда се не може одрећи да су у том случају мало преко мјере пила, али је исто тако истина да је та граница код дјеце много изнад ове. Познати хигијеничар, проф. Бухнер у Минхену кавао је врло лијепо: „За дјетете, као и за младића, свака је, па и најмања, количина алкохолних пића прећерана.“

Зна се да се у области мозга виђа неко извјесно навикавање на опијајуће дјелство алкохола; али на она дјетства, која разаравају и ремете живце, не може се ни мозак ни икоји други орган навикнути. То треба да упамте сви они родитељи, који код своје дјеце сматрају као неку снагу, кад она могу извјесно, повећу, количину, пића да поднесу. До 20-те године живота, а можда још мало дужије, могу изостати тешке појаве, које бригу задају; али од тада већ се чује глас: „Он почиње да пиће“. А у ствари он није тек почео, већ је одавно пио, само што слијепа

од г. 1890, не би се била учинила иста панимка, да се хтјела уздржати у животу; јер, колико инкомпатибилитет њен са читавим организмом новог закона, толико представља разлог њеног постојања, и изрична изјава о укидању сваке противне одредбе (чл. 103), принуђавали су законодавца да специфицира, које дјелове старих одредаба хоће да уздржи, као што је рекао у чланку 90 и 91.

Нити важи начело: „legi speciali per generalem non abrogatur“ — јер се ово разумије под резервом ако исти нови закон, по свом предмету и по свом духу, јасно не изражава њују законодавца да укине пређашњи специјални закон.

Кад се промисли, да је декрет од 1870 издат да се објелодају у римској провинцији закон од г. 1862, његова садржина, ма како била специјална и различна, није била друго него иста материја, исти предмет вишереженог закона, чију јуридичку снагу само рашириваше. Та иста материја била је уређена другим одредбама закона од 1890, који је изрично утврдио укидање сваке друге одредбе законске противне новом закону, и не може бити сумње да су и одредбе декрета укинуте.

Најпослије слиједи примједба из проучавања логичког и дословног реченог чланка 103, гдје се вели „укида се свака одредба противна овој“ — да се ту има разумјети који му драго закон односно истог предмета, а не само закон од год. 1862; дакле и декрет више споменути.

И пошто у првом дијелу истог чланка 103 законодавац ревидира јавним властима право надзора и заштите над установама јавног добротворства, у пркос одредаба и конвенција приватних, логички смисао, који отуда потиче, јесте: како се

околина није смотрила страст која се развија са њеним последицама. Навика, још у дјетињству стечена, пијења алкохолних напитака, претворила се у необуздану страст и наједанпут се неочекивано појављује у породици пијаница, која је као таквог она сама у своме незнању и равнодушности својој однеговала.

На срећу онај несрећни обичај, који су љекари прије двадесет година завели давајући слабуљавој дјечи коњак и малагу, данас је сасвим напуштен. Али у главама многих бабца и „добромислећих“ тетак и данас је укоријењена заблуда о крешећој снази ових напитака и тиме се дјечи на носе небројне штете и недаће. То исто важи и за разне апотекарске лагарије у облику вина са гвожђем и т. д.

Можемо слободно рећи да је кажњива ова лакоумисленост, којом махом људи, да би учинили какву радост дјечи, дају им вина или пива. Није ријетко да видите, иначе свјесне и разумне људе, како се сумануто радују, ако им испадне за руком да дијете „мало напију.“ По свему оном што данас знамо о дјетству алкохола, могли би ову радост назвати пакленом, кад не би великом незнању приписали „олакшавајуће околности.“

Мастика се даје у јесен дјечи да пију колико год им душа захтева. Многи ће нас помијати кад ми гажете да у мастики има приличне количине (4—5%) алкохола, који упропаштају дјечји организам.

А шта да кажемо о ракији, која се код нас такође по селима даје дјечи да пију из страховитог незнања и укоријењених предрасуда. Шта да кажемо за родитеље који од најранијег дјетињства уносе својој рођеној дјечи овај паклени отров, па се после псујувају што им она никако не напредује већ оу жилима и слабодушна. Крв нам се чисто леди у жилама, кад помислимо да ови случајеви нијесу ријетки и да много има оних што се истичу као пријатељи народа а на ово зло и не помишљају да га сузбију.

Измијели смо само неколико примјера неодговорног лакоумства и кажњивог незнања, којим се дјеца изван школе темељно и душевно трују, док се за школу и за здравље дјеле у школи толике жртве подносе. Треба ли то пустити да и даље тако иде? Зацито не. Зато нас посвамо, вас љекаре, кметове, свештенике, учитеље, родитеље и дјечије пријатеље да не пропустите ништа, с чиме се може ово велико зло отклонити, које пријети дјечи усљед уобичајеног пића свуда и на сваком мјесту. Родитељи и учитељи, као и сви они који су повани да поврне своју дјечу дају добар примјер, најбоље ће овај задатак ријешити, ако се и сами буду потпуце уздржавали од алкохолских пића. Поносан циљ, да се отаџбини однегује и васпита умно и тјелесно здрав подмладак зацито заслужује такву жртву. Принесимо је!

„Нар. Здравље“.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Ријетка светковина) Овијех дана прославио је Ђира М. Поповић, трговац новосадеки, потписник познате фирме Браћа М. Поповић — скромно, у кругу своје

владина заштита и интервенција мора вршити над свима установама јавног доброчинства, не искључујући ниједну, што потврђује изашлима владина комесара у завод Св. Јеронима. тако ниједна друга претходна одреба није остала у снази као изникма опћем закону; јер да се имала учинити таква изникма за добротворне установе у корист странаца, ту законодавац не би могао пропустити да то изјави тако да ограничи опћу одредбу, која обухвата све јавне установе добротворне, ма чије биле.

Пошто су се утврдила ова начела, рашчишћени су пут даљем току разрађивања парнице, али се још не може мериторно ријешити.

Искључивши право интервенције аустро-угарске владе у светојеронимском заводу по „jure imperii“, она би могла интервенирати „jure privato“, јер странац, или као појединац, или као јуридичка особа, по нашим законима, ужива грађанска права као наши грађани (чланак 3 грађанског законика)

И прост факт, што иностранна држава, изван круга политичких власти, приступа административном дјеловању. узимље на себе приватну личност и подложна је одредбама „*ius commune*“, јер се однос приватног права одвајају и разликују од оних јавног права. Аустро-угарска влада, ако има каква права, не може их вршити него по одредбама постојећег закона, који наређује као што се већ описало, да се установе јавне добротворности администрирају, по одредбама специјалним дотичног акта фондационог или штатута, правилно одобрених, и да се наименовања администратора завода јавног доброчинства, који пије под администрацијом конгрегације милостиње, врши по одред

родбине и најближих пријатеља, четрдесет година свог трговачког рада у Новом Саду. Ђира М. Поповић, рођен је у Новом Саду 30. дец. 1839; син је трговачки и од малена је на трговину упућен. Тога ради спремно се за дјетињства школом и трговачком науком, што је у нас прије врло ријетка прилика била. јер је најчешће, готово сваки трговац своју мушку дјечу, давао у латинске школе, да буду „господа“ адвокати, и тима подобни. Мало је ко онда пазило: да ли му је син способан за те школе или није. И док је после такав трговачки син „прош“ кроз школе — отац је посрнуо трговином и трговини је био крај.

После српске основне, и тадашње грчке школе у Новом Саду, Ђира М. Поповић научи у оно доба на гласу „мачке школе“ у Петроварадину, реалку и трговачку академију у Бечу. Приправљен тако трговачким знањем, ступио је у праксу, у велику трговину М. Л. Каница и Сина, у Пешти, гдје је седам година био, радио и водио српску кореспонденцију. Године 1862 вратио се у Нови Сад и отворио у кући својих родитеља своју радњу, која је брзо јако напредовала. Дотле му је до трговине дораптао и млађи брат Ђока М. Поповић, исто тако изучен у трговачкој академији и практични у трговини у Бечу. Отаца изађи на лијепо и велико глас њихова заједничка трговина удружена под фирмом: Браћа М. Поповић. Уз дојакашњу трговину основаше и отворише они год. 1872. прво књижевницу, а год. 1875. отпочеше и издавати својом накладом књиге и повећаше ову трговину, а године 1886 основаше и велику српску штампарију, која се данас броји међу прве у овим нашим крајевима. Својим радом са књижевношћу ова фирма, којој је Ђира ударио основ, учинила је да је на све стране позната као ријетка издавачка књижарница.

Нека је слављенику честито ово ријетко славље!

(Српска бесједа у Берлину.) Српско радничко друштво у Берлину приредило је на српско Цвијети у недјељу 7. (20.) априла 1902. године у великим просторијама „Cohn Festsaal“, Beuthstrasse Nro 19. Бесједу са играчком. На забави свирао је Чешки музички клуб, капелник госп. Бенеш — Распоред је био овај: 1. дио: 1. Смјеса словенских цјесама, 2. свира музика, 3. Бесједу отвара српским и њемачким говором г. Милан К. Илчић, предједник друштвени. 3. „Боже правде“ композиција од Дав. Јенка, пјева мушки хор српског радничког друштва. 4. „Нема Срба“ цјесма од Змаја Јована Јовановића, декламује г. Гргур Миловановић. 5. „Долине тутње“ од Товачовског, пјева мушки хор српског радничког друштва. 6. а) Beriot Ch.: „Air varie VI.“, б) Маринковић: „Српске фантазије“, за виолину соло уз пратњу гласовира, свирају г. Дарко Рибничар, правник. 7. а) „Ој ружо“, композиција о Глинка, б) „Весело срце“, композиција од Соблика, дује пјевају г. Благоје Миливојевић и г. М. К. Илчић, а прати их на гласовиру госп. Рибничар, правник. 8. „Луда“, цјесма од Јаше Томића, декламује г. Петар Јовановић. 9. Што ћутиш? композиција од Дав. Јенка, пјева мушки хор српског радничког друштва. — II. дио: играчка.

бама дотичних основних писама или штатута (чланак 9). „Штатути су — речено је у извјешћу закона у посланичкој камари основни закон завода, односно његове циљеве и одређивања његовог дјеловања. Штатути су акти јавне власти, која их одобрава и ствара у часу када установи даје јуридички живот... Штатути не могу бити промијењени него од исте надлежне власти, или кад се тиче промјене циљеве или реформе административне.“ Ако основно писмо или штатут Светојеронимског Запада дају право аустро-угарској влади да му именује администратора, то може показати у овој парници, оправдавши тако прије свега наименовање грофа Коронинија и његово право да администрира. То с. право не види из списка; напротив по факту да бреше Slavogut gentem ту ћути, а пади даје право наименовања, забрањујући мијешање других власти, морала би се извести преузетица противна постојању истог. Писмо наименовања аустројеронимског посланика, које се приложило, не доказује да постоји право, него само свршен чин; али право треба да буде доказано како закон захтјева. Овај доказ, који има да потврди или да искључи јуридичку способност Коронинија да стоји у суду, прелиминаран је свакој мериторној расправи.

Из тих разлога, судиц наређује тражпоцу, да поднесе препис штатута или основаног писма завода Св. Јеронима, у име кога поступа у суду.

Осуда је ова наречена била 28 фебруара.

IV. конгрес славенских новинара у Љубљани обдржаваће се дана 17. и 18. маја у Љубљани; дана 19. маја биће излет у Винтар и на Блед, дана 20. маја излет у Постојну и у Трст. Приређивачки одбор распослао је 800 позивница свим познатим уредништвима, новинарима и књижевницима, па се побрину да боравак у бијелој Љубљани и на излетима неће новинаре готово ништа стајати. Због новних карата и других разних околности потребно је, да се сваки учесник безодвратно пријави, да приређивачки одбор узмогне припремити све, што је потребито. Пријаве се шаљу одмах г. дру. Карлу Трилеру, адвокату у Љубљани (Крањска).

Од почетка 1902. године отпочео је у Биограду излазити „ПЕДАГОШКИ ПРЕГЛЕД“ једини самостални лист за педагошку књижевност и школски живот под власништвом Миленка Марковића и уредништвом Дра Стев. М. Окановића. До сада су изашли бројеви за јануар, фебруар, март и април с овом садржином:

Др Стев. М. Окановић. О задатку педагошког рада. — Др Стев. М. Окановић. Улога религије у васпитању. — Проф. Др Ф. Трапи, Из „психологије дјетињства.“ — Радоје М. Домановић. Гласам за савјешце. — Др Миливоје Н. Јовановић, О школском надзору. — Срет. Пашчић, Туга за кућом. — Миленко Марковић, Како се полагао учитељски испит у Пруској 1729. год.? — В. С. Јовановић, Дјечја психологија и њен значај за васпитање и наставу. — Проф. Др. В. Рајић, Умјетност и васпитање. — Жубер, Поглед на француско школовање. — Просвјетна хроника. Претрес школских и школско-политичких питања, која су на дневном реду. — Књижевност. Претрес педагошке литературе. Статистика. Саопштења.

„Педагошки Преглед“ се стара, да сва постављена питања расправља објективно, без сталежских предрасуда, те се с тога препоручује као корисна лектира наставницима и васпитачима, јавним посленицима и родитељима. Цијена је 4 дина на годину. За стране земље 5 дина. год. Преплата се шаље власнику или уреднику у Биоград.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

(Напомена нашим винодјелцима)

Мало ће се ко наћи међу нашим винодјелцима и привредницима, који није видио и искусио сам, што може пероноспора да уради од једног ма и најбољег винограда, кад се овај не шкрпи како треба. Знајући то, онда не треба нам двоумити о томе: да ли је ова опасна за винову лову, као ни о томе: да ли има код нас у нашим виноградима пероноспоре. Тако исто, нека се нико не вара, да пероноспоре нема нише у нашим виноградима, ако се је пропслих година шкрпило, или се болест слабо јављала. Пероноспоре има, а узрок њеној ређој појави и слабијем дјеловању, јесу: неповољни услови за њено нагло развијање и лијепо и сушни мјесец мај, као што је био у прошлој години. Али, не треба се на то ослањати, већ на против, озбиљно се латити посла, спремити се, да одмах отпочнемо кропљење, — ако већ то није смо до сад учинили. Борба против пероноспоре састоји се једино у *спречавању*: да се она, или никако, или бар слабије јавља на виновој лози. Тај посао „спречавање“ као што нам је свима познато, постиже се: шкропљењем винове лозе с раствором коњског (плавог) камена, кала и воде, у којем раствору, једино плави камен има дјелство на пероноспору.

Висока наша влада набавила је потребну количину коњског камена и биће га на продају и ове као и прошле године по варошима. Ну, у којем год је Висока влада вољна и готова, па било поуком и обавјештањем, било набавком потребног материјала за шкропљење — да помогне наше винодјелце да сложено раде на томе корисном послу, — у толико је потребно: да се наши винодјелци истински заинтересују за ову општу и корисну ствар и да се покажу готови и благодарни за такве услуге.

За прво шкропљење, које треба отпочети тек млади ластар достигне 15—20 см, узима се „благ“ раствор: од 1/2 до 1 кило коњског камена и толико калака ако је добар, на 100 к. воде — што опет зависи од пораста младих ластара. Прво шкропљење треба на сваки начин извршити *пред цвјетање*. За вријеме цвјетања не треба ридити ништа. За друго и даље шкропљење, количина коњског камена и калака расте од 1—2 на 100 к. воде. Тачност, као што знамо треба да пада у виду сићушних капљица, као роса по лозовом лишћу с горње стране. Вријеме за шкропљење треба да је лијепо и тихо без вјетра.

Осим пероноспоре у нашим виноградима почела се појављивати и болест: *мача* или „*мача*“ који по неки пут велике штете може учинити. За сузбијање маће употребљава се сумпор. Сумпор се у трговини добива у два облика: у комадима и финој праху. За сумпорисање се узима

фина прашина из нарочитих фабрика, а најбоље ако је у пој још и 2%—3% коњског камена. Комади нијесу за сумпорисање. На 1 хектар (10.000 лова) винограда потроши се од прилике за I, II, и III сумпорисање 60—100 кило сумпора, али овај број не може се узети за правило.

Прво сумпорисање треба отпочети кад млади ластар достигне 15—20 см. наравно пред цвјетање. Сумпор за вријеме првога сумпорисања не смијемо жалити, јер сумпорна прашина, која је сад покрила младе дјелове лозе, осим што их чува од маће, чуваће их и од болести „*еримозе*“, која се често виђа у виноградима.

При сумпорисању треба се држати ових правила:

- I. Прво сумпорисање треба извршити пред цвјетање;
- II. одма после цвјетања;
- III. на мјесец дана после другог сумпорисања се опет — трећом;
- IV. сумпоравати ваља само кад је дан лијепо и тих, а никако кад је вјетар и роса;
- V. за вријеме цвјетања не треба сумпорисати;

VI. сумпор морамо растурати и виду магле, а ако случајно после пане киша, радњу треба поновити.

Ка сумпор може вршити своје благотворно дјелство и угушити гљивичу, треба да је средња дневна топлота од 25°—30° С; при којој се топлоти и болест најбоље развија. — Из овога излази: да, што год је дневна топлота већа, то и сумпор јаче и смртносније утиче на маћу.

У прошлој години у многим виноградима сријетао сам штеточине: рилаш, или кљунаш (*Otiorynchus sulcatus*) и лозара „гагрица“ — *Rinchytes betuleti* — које се бубе највише јављају у Мају и јуну. Рилаш је опасан с тога, што по некад обрсти лишће тако, да само гола ребарца остану, а гагрица, коју скоро сваки познаје, завија фишке или цигаре од лозовог лишћа и по некад скоро сво лишће савија тако, да се виде сами фишци. Средство је најбоље сакупљати и једну и другу бубу, а оне суве цигаре сакупљати и одма спалити. Како једна тако и друга буба од велике суште, па за то их треба сакупљати на већ показане начине.

И тако дакле, ако желимо (а то је наша сврха) да одржимо своје винограде и осигурамо бербу — приликом сложено на посао, а оставимо свако расуђивање — јер прегоду Бог даје махове. —

Улиц, 7 априла 1902.

И. М. Калађеровић-Сарац, агроном.

ДОМАЋЕ ВЈЕСТИ

Цетиње, 19 априла.

(Личне вјести.) Високопреосвештени Митрополит, г. Митрофан, отпутовао је у сриједу у Карлсбад, гдје ће се због поправке нарушеног здравља дуже времена задржати.

— Пресвијетли примас српски, архиепископ барски, г. III. Милиновић стигао је на Бара на Цетиње.

(Из Болнице „Данило I.“) И ове године, као и прошлих, Његово Кр. Височанство Господар у пратњи Њезиног Височанства Књагињице Кееније походили су нашу болницу приликом ускрсних празника, раздавали болесницима ускрсна јаја и расписивали се најмилијостије у сваком поједином болеснику и сваког охрабрили утјешном ријечју.

Његово Кр. Височанство Господар остао је потпуно задовољан од доброг реда и примјерне чистоте, која влада у болници и благоизводи је најмилијостије изјавити Своје задовољство управитељу исте.

(Тужна вјест.) Племениту и јуначку кућу Пламенчеву снашла голема несрећа. Серадар Раде Туров Пламенца изгубио је 16-га овога мјесца свога јединца сина Ђура, кога спали на свој жртвеник тешка и непальежива болест — јектика.

Покојни се Ђуро родио 20 јануара 1873 године у Бољенићима у Црници. Он је био други и млађи син Серадар; али је још, као посве мали, остао јединцем, пошто несрећа хтјеле, да му брату Стевану пушка — ловица узме млађани живот. Још из раног дјетињства се опаиала у Ђуру необична љубав према науци, домовини и Господару. Та се клима родољубља у поколинику све више и више развијала, почињући од саме основне школе, коју је с одликом свршио код свог стрица Марка у рођеном свом мјесту. Бујном развијању родољубља Ђуоровог много је помогао његов племенити учитељ, улијевајући му у младу душу узвишених начела његових предака.

По свршетку основне школе ступио је у цетињску гимназију, гдје је свршио три разреда с успјехом међу првим својим друговима, одликујући се ваада необичном енергијом и љубављу за што опширнијим знањем. Затијем је, као питомца, прешао у Загреб, гдје је 1894 године положио с одликом испит зрелости. Кад се је иза тога вратио у Црну Гору, Господар га је послао

У К. Ц. Државној Штампарији.